

*Гузе К. А.,
канд. юрид. наук,
асистент кафедри цивільного процесу,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРИВАТНИХ ТА ДЕРЖАВНИХ ВИКОНАВЦІВ: ЧИ Є ПІДСТАВИ ПРИРІВНЯТИ ЇХ ОБСЯГ?

Конституція України у ст. 129-1 закріплює, що судові рішення є обов'язковим до виконання. Держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку.

Зазначені конституційні положення кореспондуються з висновками Конституційного Суду України, висловленими у рішенні від 15 травня 2019 р. № 2-р (II)/2019 (справа щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень ч. 2 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження» (щодо забезпечення державою виконання судового рішення)) де суд конституційної юрисдикції підкреслив, що судовий захист прав і свобод людини і громадянина необхідно розглядати як вид державного захисту прав і свобод людини і громадянина, і саме держава бере на себе такий обов'язок відповідно до ч. 2 ст. 55 Конституції України (абзац 15 п. 3 мотивувальної частини Рішення від 7 травня 2002 р. № 8-рп/2002);

В аспекті статей 3, 8, частин 1, 2 ст. 55, частин 1, 2 ст. 129-1 Основного Закону України Конституційний Суд України наголосив, що держава, створюючи належні національні організаційно-правові механізми реалізації права на виконання судового рішення, повинна не лише впроваджувати ефективні системи виконання судових рішень, а й забезпечувати функціонування цих систем у такий спосіб, щоб доступ до них мала кожна особа, на користь якої ухвалене обов'язкове судові рішення, у разі, якщо це рішення не виконується, у тому числі державним органом [1].

Слід зазначити, що забезпечення виконання судових рішень, які набрали законної сили, залишається однією з гострих правових проблем нашої держави, адже переважна більшість звернень громадян України до Європейського суду з прав людини пов'язане саме з системним невиконанням або несвоєчасним виконанням рішень національних судів (рішення ЄСПЛ у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України»

(заява № 40450/04) [2], «Бурмич та інші проти України» (заява № 46852/13) [3].

Суттєвим кроком підвищення ефективності виконання судових рішень слід вважати прийняття Верховною Радою України 2 червня 2016 р. нової редакції Закону України «Про виконавче провадження» та Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів». Вказаними законами в Україні запроваджено інституту приватних виконавців у системі примусового виконання рішень. При цьому законодавець зупинився на змішаній моделі організації примусового виконання рішень, де рішення судів та інших юрисдикційних органів вправі виконувати як державні, так і приватні виконавці. Водночас обсяг повноважень державних та приватних виконавців на сьогодні не є однаковим. Чинне законодавство містить низку обмежень у діяльності приватного виконавця, серед яких, зокрема, заборона займатися виконанням рішень, за якими стягувачем або боржником є держава.

Так, згідно з ч. 2 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» приватний виконавець здійснює примусове виконання рішень, окрім: 1) рішень про відібрання і передання дитини, встановлення побачення з нею або усунення перешкод у побаченні з дитиною; 2) рішень, за якими боржником є держава, державні органи, Національний банк України, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, державні та комунальні підприємства, установи, організації, юридичні особи, частка держави у статутному капіталі яких перевищує 25 %, та/або які фінансуються виключно за кошти державного або місцевого бюджету; 3) рішень, за якими боржником є юридична особа, примусова реалізація майна якої заборонена відповідно до закону; 4) рішень, за якими стягувачами є держава, державні органи; 5) рішень адміністративних судів та рішень Європейського суду з прав людини; 6) рішень, які передбачають вчинення дій щодо майна державної чи комунальної власності; 7) рішень про виселення та вселення фізичних осіб; 8) рішень, за якими боржниками є діти або фізичні особи, які визнані недієздатними чи цивільна дієздатність яких обмежена; 9) рішень про конфіскацію майна; 10) рішень, виконання яких віднесено цим Законом безпосередньо до повноважень інших органів, які не є органами примусового виконання; 11) інших випадків, передбачених цим Законом та Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [4].

Відмінності в обсязі повноважень приватних та державних виконавців, як уявляється, негативно впливає на загальний відсоток виконаних рішень. Адже ефективність діяльності приватних виконавців має високі показники.

Так, за даними Агенції з питань виконання рішень, у 2019 р. виконанню підлягало майже 3,8 млн виконавчих документів. Для порівняння, у 2018 р. примусовому виконанню підлягало 3,4 млн

документів. Зросла також і сума стягнення за виконавчими документами, що підлягали виконанню – 724,6 млн у 2019 р. відносно 609,9 млн у 2018 р. Зросли також і показники повного фактичного виконання: 1 087 тис. документів на 14,5 млрд грн у 2019 р. проти 907 тис. документів на 10,6 млрд грн у 2018 р.

Щодо діяльності приватних виконавців, то у 2019 р. ними прийнято до виконання 124 тис. виконавчих документів на суму 79,5 млрд грн. Завершено приватними виконавцями 20,4 тис. виконавчих проваджень на суму 23,7 млрд грн, з них на підставі пунктів 2, 7, 9, 12 ст. 39 Закону України «Про виконавче провадження» завершено 9,9 тис. виконавчих проваджень на суму 3,1 млрд грн та фактично стягнуто 4,2 млрд грн.

Відповідно до звіту та інформації прес-служби Асоціації приватних виконавців України, у 2019 р. приватні виконавці зібрали 20 % від загальної суми стягнутих боргів, складаючи лише 4,5 % загальної кількості виконавців. Того ж року 213 приватних виконавців реалізували більше майна у рахунок стягнення, ніж всі 4 472 державні виконавці (754,8 млн грн проти 725,4 млн грн) [6; 7]. Враховуючи вищенаведене вважаємо, що повноваження приватних виконавців щодо правовідносин, в яких стороною є держава, а також інших публічних правовідносинах, повинні бути розширені й прирівняні з повноваженнями державних виконавців

Отже, пропонуємо внести зміни до ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» та виключити ч. 2 зі змісту цієї норми.

Список використаних джерел

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Хліпальської Віри Василівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 26 Закону України «Про виконавче провадження» (щодо забезпечення державою виконання судового рішення): справа № 3-368/2018(5259/18), рішення № № 2-р (II)/2019 від 15 травня 2019 р. / Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-19#Text>.

2. Справа «Юрій Миколайович Іванов проти України» (заява № 40450/04) [Електронний ресурс] рішення ЄСПЛ від 15 жовтня 2009 р. / Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_479#Text

3. Справа «Бурмич та інші проти України» (заява № 46852/13) [Електронний ресурс] : рішення ЄСПЛ від 12 жовтня 2017 р. / Міністерство юстиції України : офіц. веб-сайт. – Режим доступу : <https://minjust.gov.ua/m/4600>.

4. Про виконавче провадження : Закон України від 2 червня 2016 року № 1404-VIII // Відом. Верхов. Ради України. – 2016. – № 30. – Ст. 542.

5. Звіт про роботу органів ДВС та приватних виконавців за 2019 рік [Електронний ресурс] / ГО «Агенція з питань виконання рішень» : веб-сайт. – Режим доступу : <https://yur-gazeta.com/golovna/u-2019-roci-privatni-vikonavci-zibrali-20-vid-zagalnoy-sumi-styagnutih-borgiv.html>.

6. Річний звіт Асоціації приватних виконавців України за 2019 р. [Електронний ресурс] / Асоціації приватних виконавців України : офіц. веб-сайт. – Режим доступу : <https://drive.google.com/file/d/1KLBjLTz0Y2IIQD6vSvTvbsEq1OtDo3Ku/view>.

7. У 2019 році приватні виконавці зібрали 20 % від загальної суми стягнутих

боргів / Інформація прес-служби Асоціації приватних виконавців України за підсумками міжнародної конференції «Приватне виконання в Україні: шлях до ефективної реформи» [Електронний ресурс] // Юридична газета online. – Режим доступу : <https://yur-gazeta.com/golovna/u-2019-roci-privatni-vikonavci-zibrali-20-vid-zagalnoyi-sumi-styagnutih-borgiv.html>.

Гусаров К. В.,
д-р юрид. наук, проф.,
завідувач кафедри цивільного процесу,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
чл.-кор. НАПрН України

ЗАСАДИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ В УКРАЇНІ

Національним законодавством, зокрема ст. 1 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» (далі – Закон), передбачено можливість примусового виконання судових рішень і рішень інших органів та посадових осіб (надалі – рішення) приватними виконавцями у випадках, передбачених законодавством. З часу дії цього Закону відносно можливості функціонування служби приватних виконавців, в Україні здійснюють діяльність 253 приватних виконавця [1]. Водночас, відповідно до інформації Міністерства юстиції України, загальна кількість державних виконавців станом на 01.01.2020 р. складала 4657 осіб [2].

Однією з вимог, що висуваються ч. 1 ст. 18 Закону до осіб, які прагнуть отримати статус приватного виконавця, є наявність вищої юридичної освіти не нижче другого рівня. Так, ст. 5 Закону України «Про вищу освіту» як умову набуття особою другого (магістерського) рівня освіти передбачає опанування здобувачем вищої освіти здатності до розв'язування складних спеціалізованих завдань у певній галузі професійної діяльності. Вказані положення національного законодавства щодо освітніх вимог до приватного виконавця видаються справедливими. При цьому варто звернути увагу на положення про необхідність розв'язування завдань у певній галузі професійної діяльності. Саме цей компонент потребує пояснення з урахуванням наявності у теперішній час доволі численного кола закладів вищої освіти, котрі здійснюють підготовку фахівців магістерського рівня правової галузі знань. Так, В. В. Комаров з цього приводу пов'язує хаотичне збільшення кількості вищих навчальних закладів з підготовки юристів із популярністю юридичної професії та відсутністю чітких критеріїв визначення затребуваності таких фахівців [3, с. 22].

Аналіз декількох освітніх програм магістерського рівня галузі знань 08 «Право», що функціонують в окремих закладах вищої освіти,